

Udskriftsdato: onsdag den 24. juni 2026

2019/1 BSF 138 (Gældende)

Forslag til folketingsbeslutning om udarbejdelse af en opdateret udgave af magtudredningen

Ministerium: Folketinget

Fremsat den 28. februar 2020 af Morten Messerschmidt (DF), Pernille Bendixen (DF),
Liselott Blixt (DF), Rene Christensen (DF), Kristian Thulesen Dahl (DF), Søren Espersen (DF),
Pia Kjærsgaard (DF) og Peter Skaarup (DF)

Forslag til folketingsbeslutning

om udarbejdelse af en opdateret udgave af magtudredningen

Folketinget pålægger regeringen at nedsætte et bredt udvalg af eksperter fra universiteter, virksomheder, fagbevægelse, foreningsliv m.v. for at udarbejde en opdateret udgave af magtudredningen (1994-2003), med særligt fokus på det politiske liv, medier og foreningsliv. Folketinget pålægger endvidere regeringen at generhverve domænet www.magtudredningen.dk, så man her løbende dokumenterer processen vedrørende en opdatering af magtudredningen.

Bemærkninger til forslaget

Folketinget pålægger hermed regeringen at få udarbejdet en opdateret magtudredning, der på centrale områder skal følge op på magtudredningen fra 2003. Dengang blev der især fokuseret på den demokratiske samtale, mediernes rolle, foreningslivet og den offentlige sektor i bred forstand. Mange af udredningens betragtninger har stadig gyldighed og værdi. Men det danske samfund har udviklet sig på en måde, som ikke kunne forudses for 17 år siden, da hovedresultaterne fra magtudredningen udkom (»Magt og demokrati i Danmark – hovedresultater fra magtudredningen«, Lise Togeby et al., Aarhus Universitetsforlag, 2003).

Magtudredningen var et omfattende forskningsprojekt, der blev sat i gang på foranledning af Folketinget. Det havde til formål at analysere det danske folkestyres situation ved overgangen til det 21. århundrede. Startskuddet lød i 1994, da Folketinget nedsatte et ad hoc-udvalg (Udvalget vedrørende analyse af demokrati og magt i Danmark). Udvalget afgav en beretning i foråret 1997 (»Beretning fra Udvalget vedrørende analyse af demokrati og magt i Danmark«, beretning nr. 6, 1996-97), hvor et flertal af udvalgets medlemmer foreslog at igangsætte en dansk magtudredning. Af beretningen fremgik, at magtudredningen skulle gennemføres over en tidsperiode på 5-7 år, at den skulle ledes af en uafhængig forskningsledelse med aktive forskere, og at det centrale fokusområde skulle være den politiske magtudøvelse især i relation til udøvende og lovgivende magt samt mediernes rolle i den forbindelse.

Det danske samfund har ændret sig mærkbart de seneste 20 år. Både fra udredningsprocessens begyndelse, men også siden den sidste publikation udkom. Globaliseringen og den teknologiske udvikling har i dag taget en helt anden udvikling, end man dengang talte om. Hvem kunne eksempelvis dengang forestille sig omfanget af kunstig intelligens, internettets betydning og de sociale mediers fremkomst? Hvem havde forestillet sig de udfordringer, dette giver i såvel det offentlige som private liv? Hverken Facebook, Twitter eller andre sociale medier, hvor de fleste mennesker i dag er og interagerer, omtales i magtudredningen – ganske enkelt fordi de ikke fandtes.

Man må derfor stille spørgsmålstegn ved, om man i dag ville komme frem til samme konklusioner. Magtudredningen konkluderede f.eks., at »befolkningen oplever til gengæld ikke afstanden til politikerne som voldsom stor, og den oplevede afstand 1994-2001 er skrumpet – delvis ved, at politikerne har nærmet sig vælgerne« (»Magt og demokrati i Danmark – hovedresultater fra magtudredningen«, Lise Togeby et al., Aarhus Universitetsforlag, 2003, side 92). Gælder denne konklusion også i 2020? Forslagsstillerne stiller sig tvivlende over for det af flere årsager. Og forslagsstillerne er ikke alene med ønsket om at få opdateret analyserne fra magtudredningen. I den nyligt udkomne betænkning fra Demokratikommisionen, »Er demokratiet i krise? – analyser og anbefalinger til at styrke demokratiet i Danmark«, påpeges på side 64, at de spørgsmål, der blev adresseret i magtudredningen, fortsat er relevante, og Demokratikommisionen anbefaler derfor, at der igangsættes en opdatering af det arbejde, som blev udført ved magtudredningen.

Det politiske liv

Især magtbalancen i det politiske liv er forandret. De politiske partier organiserer sig i dag helt anderledes end i 2003, eksempelvis i form af langt flere presserådgivere, som også i ministerier synes at være politisk udpegede. Vi oplever en langt større sammensmeltning af politikere og rådgivere end tidligere. Ikke mindst den nytiltrådte regerings beslutning om at lade presseansatte indgå i regeringens mest magtfulde beslutningsorganer som Koordinationsudvalget og Økonomiudvalget kalder på fornyet refleksion. Hvad betyder det reelt for magtudøvelsen, at ikkefolkevalgte i dag har beslutningsmyndighed helt ind i regeringens mest centrale organer? Hvad gør det ved politikernes mulighed for at agere? Og hvordan stiller det Folketinget, når medlemmer af de besluttende organer ikke kan stilles til ansvar, fordi de ikke er ministre? I andre nordiske lande findes der viceministre og statssekretærer med en måske

tilsvarende beføjelse. Men i modsætning til den danske regering kan disse embedsmænd høres og stilles til ansvar.

Også i den øvrige del af centraladministrationen er der siden valget opstået en tendens til at ansatte partiloyale embedsmænd. Regeringsparti og regeringsmagt smelter stadig mere sammen og gør det vanskeligt at se, hvornår regeringspartiet starter, og hvor ministeriet som uafhængigt statsapparat slutter. Dette skaber en ny udfordring i forståelsen af magten over Danmark. Hvad er det politiske territorium, og hvad er nøgtern forvaltningsvirksomhed?

Medierne

I 2003 konkluderede magtudredningen, at »samspillet med medierne [er] præget af, at politikerne i stigende grad må agere på mediernes præmisser [...]. Medierne spiller i dag en større rolle som forbindelsesled mellem befolkningen og den politiske ledelse, end de gjorde tidligere. Medierne har en betydelig indflydelse på både befolkningens dagsorden, befolkningens holdninger, den politiske kommunikation og de politiske beslutninger. Men deres magt kan også overdrives. Ofte udgør de blot en arena for andre aktører. Det vigtigste er formodentlig mediestrukturen og de generelle nyhedskriterier. Der synes således at ske en medialisering af politikken, som indebærer, at politikere og organisationer indretter sig efter først og fremmest det elektroniske nyhedsmedies adgangs- og formkrav« »Magt og demokrati i Danmark – hovedresultater fra magtudredningen«, Lise Togeby et al., Aarhus Universitetsforlag, 2003, side 212).

Siden 2003 er store dele af den offentlige samtale flyttet over på de sociale medier, hvilket udgør en selvstændig udfordring i form af falske nyheder m.v. Private virksomheder som Facebook, Twitter, LinkedIn m.v. omtales ikke med et ord i magtudredningen – for de fandtes ikke. De var ikke en del af hverdagen og endnu mindre af den demokratiske samtale. I dag er det fundamentalt forandret. Hovedparten af vor kommunikation foregår gennem sociale medier. Det har påvirket den offentlige samtale. Men det har også påvirket de traditionelle medier. For forslagsstillerne kalder disse nye forhold på en ny analyse af, hvad de sociale medier egentlig gør ved vores demokrati og selvforståelse – og hvordan de påvirker de rigtige medier. Hvor er Danmark i relation til falske nyheder, og hvordan har den øgede konkurrence på mediemarkedet påvirket mediernes kvalitet? Sker den evige jagt efter omsætningsgenererende klik på bekostning af kvaliteten, og hvad betyder dette eventuelt for vores syn på demokratiet og samfundet og på vores muligheder for at påvirke og være med?

I takt med at en stadig større del af de traditionelle mediers omsætning går fra abonnenter til annonceindtægter, er der grund til at overveje, hvordan det påvirker nyhedernes indhold og kvalitet. MF Bertel Haarder har anført, at »mediernes tilstedeværelse overalt indeholder en demokratisk omkostning. Ligesom deres tiltagende beluring og udlevering af alt og alle og deraf følgende afsporing af debatten. Mastodonten Danmarks Radio deltager lystigt. Man vil selv sætte dagsordenen og foranstalter på tyndt grundlag ugelange kampagner på alle kanaler. DR har langt større indflydelse end et politisk parti. Man synes at glemme, at man ikke er folkevalgt [...]. Hvad med lidt selvkritik i medieverdenen? Man sætter med rette fokus på politikere, der siger noget forkert. Men hvad med at sætte samme fokus på journalister, der siger noget forkert? - Min erfaring er, at når en politiker siger noget dumt eller noget, der kan misforstås, så bringes det gang på gang. Men når en journalist dummer sig, klippes det bare væk. Og når et indslag viser sig at være et falsum, så glemmes det bare. Der er som regel ikke nogen ledelse, der tør sætte tingene på plads. Man er måske bange for medarbejderne og forsømmer derfor efterkritikken« (»Medierne – et demokratisk problem«, Berlingske.dk, den 19. februar 2011).

Bertel Haarders formaning kalder på en ny undersøgelse af mediernes rolle, de traditionelle såvel som de sociale, og sammensmeltningen af disse. Stadig flere i dag oplever ikke at blive taget alvorligt – ikke at blive hørt og at afstanden til politikerne er blevet længere. Det understreger et interessant paradoks. For med e-mail, Facebook og andre sociale medier har det aldrig været hurtigere og lettere at komme i kontakt med politikerne. På daglig basis modtages hundredvis af henvendelser. Ikke sjældent ligger der også opringninger eller sms-beskeder fra folk, der gerne vil i kontakt. Det er godt. Alligevel oplever mange en

afmagt over for det politiske system. Det er bekymrende. Hvad skyldes denne oplevelse? Aldrig har det været lettere at komme til orde. Alligevel føler mange en afmagt. Det kalder på en undersøgelse.

Foreningslivet

Foreningslivet har også forandret sig. I magtudredningen kan man læse, at Danmark sammenlignet med andre lande har »et blomstrende foreningsliv, men deltagelsen har forskudt sig i retning mod mere situationsbestemte og individualiserede deltagelsesformer, der i højere grad retter sig mod beslutningers iværksættelse og hverdagen for den enkelte. Det afspejler ikke faldende politisk engagement eller stigende afmagt over for de store spørgsmål, heller ikke stigende mistillid, men det betyder en svækkelse af forbindelsen mellem beslutningstagere og befolkning« (»Magt og demokrati i Danmark – hovedresultater fra magtudredningen«, Lise Togeby et al., Aarhus Universitetsforlag, 2003, side 53).

Her er der sket store forandringer siden 2003. Frivillighedens karakter er under forandring, som professor i sociologi ved Roskilde Universitet Thomas P. Boje for et par år tilbage beskrev det i Berlingske Tidende: »I 2004 foregik 80 pct. af danskernes frivillige arbejde i foreningsrammer, mens det var faldet til 70 pct. i 2012. I dag er det sandsynligvis endnu lavere«. Professor Boje bemærker: »Flere er i dag frivillige uden for en forening. Det er en mere nutidig måde at være frivillig på. Det sker eksempelvis gennem internetgrupper, og det tiltrækker nogle, som ikke har været frivillige tidligere, at de kan gøre en indsats uden at binde sig til en forening. Der har eksempelvis været stor interesse for at være frivillig omkring flygtninge, men det skete ikke nødvendigvis gennem foreninger« (»Forunderlige Foreningsdanmark«, Berlingske.dk, den 24. juli 2016).

Konklusion

Forslagsstillerne finder grundlæggende, at det danske samfund anno 2020 har forandret sig så voldsomt siden 2003, at der er brug for en ny og gennemgående belysning af magtforholdene. Især journalisters og rådgiveres nye magtposition i det politiske liv og de sociale mediers påvirkning af hele den demokratiske samtale kalder på en ny undersøgelse og udredning. Politikere såvel som borgere har i bred forstand brug for, at temperaturen på det danske samfund og demokrati anno 2020 tages, hvorpå en bred offentlig debat kan føres – på et opdateret grundlag.

Forslagsstillerne indstiller derfor til, at der nedsættes et bredt udvalg af eksperter fra universiteter, virksomheder, fagbevægelse, foreningsliv m.v., og at www.magtudredningen.dk generhverves og åbnes, så man her løbende dokumenterer processen vedrørende en opdatering af magtudredningen.

Skriftlig fremsættelse

Morten Messerschmidt (DF):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om udarbejdelse af en opdateret udgave af magtudredningen.

(Beslutningsforslag nr. B 138)

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.